

Happening „Pamatuj!“

Hezké odpoledne, dámy a pánové. Jmenuji se Josef Dvořák a dovoluji mi, abych organizátorům nejprve poděkoval za příležitost zde dnes odpoledne promluvit. Rád bych také poděkoval vám, že jste si dnes přišli připomenout události z roku 1944, ze dne, který nesl stejné datum, jako je to dnešní. Psal se tehdy 8. březen, ale oněch 3792 československých občanů, toho času vězňů tzv. Terezínského rodinného tábora, který byl součástí vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim-Birkenau, to datum jistě nevnímalo. Stáli tehdy tváří v tvář zlu, které se před nimi ztělesňovalo v nenávistných pohledech nacistických dozorců. Museli se jistě po několikáté znovu a znovu ptát sami sebe, čím se provinili, jaký byl jejich přestupek. Velká většina z nich byla občany Československa a to, co měli všichni společné, byla jejich židovská víra. Trnem v oku nacistické ideologii se stalo něco, co nelze člověku vzít, o co nelze člověka oloupat. Všichni stáli na pokraji života a smrti pro svoji víru, pro odlišnost náboženského vyznání, pro údajnou jinakost lidské rasy.

Zdá se nám to z pohledu dnešní doby nepředstavitelné. Přes všechny peripetie a paradoxy žijeme ve svobodné a demokratické zemi. Naše práva a svobody nám zajišťuje Ústava České republiky, a především pak Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku naší země. Z článku 4 v ní obsaženém vyplývá, že tato práva a svobody jsou mimo jiné zaručeny všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství. Jsme si tedy jako lidé rovni a rozličnost zbarvení pleti či náboženského vyznání nedělají mezi námi rozdílu. Nedělají nebo by spíše dělat neměly.

Smutným příkladem za všechny může být traumatizující zkušenost mladé rodiny, jejíž příběh popsal článek týdeníku Respekt z února tohoto roku. Nevidaný šok zažili rodiče Lucie a Mehmet poté, co se jim do národnostně pestrého manželství narodil syn Ibrahim, a rodiče se rozhodli podělit se o svoji radost souhlasem se zveřejněním fotografie narozeného miminka v třineckém deníku. Fotografii malého Ibrahima následně převzala facebooková stránka s vypovídajícím anglickým názvem „We are here at home“ - „My jsme tady doma“. Pod fotografií se objevily nenávistné rasistické komentáře nepřející několikadennímu Ibrahimovi nic pěkného. A důvod? Maminka Lucie je Češka s vietnamskými kořeny a otec Mehmet Kurd, prchající před tureckou perzekucí. Barva pleti, jazyková odlišnost, snad jiné náboženské vyznání.

Na základě trestního oznámení řeší tento případ policie. Ale kolik podobných nenávistných projevů vůči lidské jinakosti jsme díky pozornosti médií a odvážnosti aktérů, kteří se nebáli se svými zkušenostmi vystoupit, v poslední době zaregistrovali? Svě by mohl vyprávět zpěvák Radek Banga či žáci, rodiče a učitelé Základní školy Plynárenská v Teplicích. Ano, máme Ústavu, fungující policii a snad i nezávislá média. Ale máme také některé politické představitele, kteří namísto jednoznačné podpory při budování pietního památníku na místě bývalého romského koncentračního tábora v Letech u Písku bagatelizují a zlehčují poměry v tehdejších lágru a zcela nepochopitelně zaplevelují společenskou diskusi projevy vlastní hlouposti a neúcty k lidskému životu. A vedle těchto politiků máme ještě další potenciální a skryté hrozby, které se za jistých okolností mohou stát hybnou silou nenávisti a rasového útlaku. Jsme jimi my sami a především pak stav naší historické paměti, náš strach a apatie.

Ve středu 7. března jsme si mnozí připomněli narození prvního československého prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka. Chci jeho jméno připomenout v souvislostech, které jsou známy jako Hilsneriáda, tedy vykonstruovaný proces s Leopoldem Hilsnerem, židovským mladíkem, který byl roku 1899 bez patřičných důkazů obžalován z domnělé rituální vraždy Anežky Hruškové. Ačkoliv Masaryk celé kauze zprvu nevěnoval přílišnou pozornost, rozhodl se

nakonec k této události vyjádřit. Antisemitská nálada ve společnosti však znamenala, že proti němu ostře vystoupil nejenom tehdejší tisk, ale dokonce i studenti z univerzity, kde přednášel. Jeho přítel Jan Herben o něm napsal: "Masaryk stál téměř sám, vystaven vlně nenávisti, stal se z něho nejosamocenější muž české veřejnosti."

Masaryk byl odhodlán postavit se klamu, vykonstruované lži, tendenčnímu pohledu doby. Musel jistě i on bojovat s vlastním pohodlím, s tím, že by bylo jednodušší se k celému procesu nevyjadřovat a jít si dál svou vlastní cestou. Mohl mít obavy z toho, jak bude jeho názor přijat. Přesto Masaryk nemlčel a židovského mladíka se zastal.

Oněch 3792 československých Židů, stejně jako dalších tisíce těch, kteří byli do Osvětimi z Terezína převezeni v transportech, zastání nenašlo. Kola vyhlazovacího průmyslu nacistické propagandy se točila na plné obrátky a vlna teroru a zastrašování působila v okupovaných zemích příliš mocně. Ostatně, je těžké zastat se nevinných v době, kdy je u moci lež. O to více je toho třeba tehdy, kdy se objevují pokusy o překrucování pravdy.

V noci z 8. na 9. března se Němcům vcelku snadno podařilo usmrtit všech 3792 terezínských Židů. Nedožíváme se, kam směřovaly jejich poslední myšlenky, ale budiž obdivuhodné, že do plynových komor odcházeli dle dochovaných svědectví za zpěvu tří písní, které tu dnes zazní: Jednou z nich byla píseň Hatikva, která se později stala izraelskou národní hymnou. Druhou byla zpívaná podoba židovské modlitby Šema Jisrael. A poslední z nich byla česká státní hymna Kde domov můj.

V dnešní den symbolicky zazní tyto tři písně v podání pěveckých sborů na různých místech naší země. Stane se tak v rámci happeningu, jehož název je jakýmsi zvoláním, apelem k tomu, abychom na životy lidí, které před 74 lety uhasly v plynových komorách koncentračního tábora Osvětim, nejenom nezapomínali, či na ně příležitostně vzpomněli, ale abychom na ně pamatovali, abychom si stavěli jejich příběhy před oči i dnes. V každý den a na každém místě, kde je překrucována pravda, kde se na jednotlivci či skupině lidí děje bezpráví, kdy je jim, či komukoliv z nás, bráněno v naplňování našich základních práv a svobod. Předejít podobným hrůzným činům, na které tu dnes vzpomínáme, je možné pouze tehdy, pokud nebudeme vyzývat k zastání se utiskovaných jiné, ale proti bezpráví pozvedneme svůj hlas, byť by byl v názorové menšině, či zněl dokonce zcela sám. Předejít zlu je možné pouze tehdy, pokud proti němu vystoupíme v jeho zárodku, a ne až ve chvílích, kdy se již sápe po moci. Nenechávejme se opájet tím, že naše práva a svobody jsou nám všem jednou pro vždy garantovány. Jsou nám garantovány jen do té doby, kdy na ně my sami dohlížíme. Pamatujme, že svoboda naší společnosti není omezena až tehdy, kdy se útlak začne dotýkat nás samotných, ale děje se tak již ve chvíli, kdy je represe a bezpráví namířeno proti kterémukoliv jednotlivci, který je naší společnosti součástí. Budme těmi, kteří nejen nezapomínají na minulost, ale také skrze ni pamatují na současnost.

Děkuji vám za pozornost